

ЧИННИКИ РИЗИКУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Рубіжанський індустріально-педагогічний фаховий коледж

Анотація. У статті проаналізовано склад основних чинників ризику підприємств будівельної галузі. Врахування цих чинників створює передумови для ефективного управління ризиком і більш успішного здійснення діяльності підприємств.

Ключові слова: ризик, чинники ризику, управління ризиком, будівельне підприємство, будівельна галузь, втрати

RISK FACTORS OF BUILDING INDUSTRY ENTERPRISES

Abstract. In article the composition of the main risk factors of the enterprises of the building industry has been analyzed. Taking these factors into account creates preconditions for effective risk management and more successful implementation of the enterprises.

Keywords: risk, risk factors, risk management, building company, building industry, losses

За сучасних умов соціально-економічного розвитку будівництво є провідною галуззю національної економіки. Будівництво забезпечує умови для здійснення процесу виробництва; створює значну частину основних засобів підприємств і надає певні послуги з їхнього подальшого утримання; формує значну кількість робочих місць; здійснює обмін ресурсами з іншими галузями та впливає на загальну ефективність господарської системи країни. Отже, стабільний економічний розвиток підприємств будівельної галузі дає змогу створити передумови для прискорення розвитку національної економіки.

За даними державної служби статистики України впродовж 2015-2019 рр. спостерігалось поступове зростання обсягу виробленої будівельної продукції, обсягів капітальних інвестицій та річних індексів будівельної продукції за видами будівництва у відсотках до попереднього року, що свідчить про поступове покращення стану галузі [1].

Водночас, діяльність будівельних підприємств здійснюється за умов істотної невизначеності та ризику, проявами яких є порушення термінів зведення та здачі в експлуатацію будівельних об'єктів, перевищення кошторисної вартості та зниження якості робіт. Також проявами ризику будівельних підприємств є несприятливі відхилення від очікуваних розмірів доходу, витрат, прибутку, рентабельності; втрата конкурентоспроможності, погіршення фінансового стану та ін. Тому треба аналізувати чинники ризику будівельного підприємства, що дасть змогу оцінити їхню небезпеку, обрати найбільш дієві протиризикові заходи. Це дасть змогу зробити діяльність будівельного підприємства більш успішною.

Сучасні науковці досить багато уваги приділяють класифікації ризиків у діяльності підприємств і їхніх чинників, але, на нашу думку, чинники ризику підприємств будівельної галузі потребують більш докладного дослідження. Чинники ризику підприємств будівельної галузі є дуже численними, тому для забезпечення більшої керованості вони можуть бути класифіковані за низкою ознак.

У спеціальній літературі представлено поділ ризиків і відповідних їм чинників на систематичні (які є наслідком несприятливих загальноекономічних умов) та специфічні (є результатом дії випадкових чинників, що стосуються окремих підприємств).

За місцем виникнення чинники ризику поділяють на зовнішні та внутрішні щодо підприємства. Щодо впливу чинників ризику зовнішнього середовища підприємство неспроможне здійснювати істотний вплив, але може враховувати їх у своїй діяльності. Щодо внутрішніх чинників ризику підприємства будівництва можуть застосовувати певні протиризикові заходи.

За природою виникнення розрізняють об'єктивні (пов'язані з об'єктивними обставинами) та суб'єктивні чинники ризику (пов'язані з особою підприємця).

За рівнем виникнення (межами охоплення або масштабом) чинники ризику поділяють на локальні (мікроекономічні, ризики окремої організації, її структурних підрозділів); галузеві (пов'язані зі специфікою галузі); регіональні (що охоплюють підприємницьку діяльність на території економічного району країни); національні (макроекономічні, що охоплюють підприємництво на рівні макроекономіки); міжнародні (глобальні, що пов'язані зі змінами в кон'юнктурі світового ринку, взаємовідносинами між країнами, масштабними катастрофами та ін.).

За об'єктом виникнення розрізняють чинники ризику окремої операції, окремого напряму діяльності або підприємства в цілому.

За видом підприємницької діяльності чинники ризику поділяють на виробничі, комерційні, фінансові, інвестиційні, інноваційні, маркетингові, управлінсько-організаційні.

За основними причинами виникнення чинники ризику поділяють на економічні; політичні; технічні; екологічні; соціальні; юридичні; інформаційні; моральні.

Також виокремлюють техногенні, природні та змішані чинники ризику.

За належністю до підприємств виділяють чинники ризику інвестора; банківських установ; лізингові ризики; ризики виконавця; ризики постачальників.

За можливим отриманим результатом виділяють чисті та спекулятивні ризики.

За видом втрат розрізняють чинники ризику прямої чи опосередкованої дії.

За ступенем допустимості ризику (рівнем втрат) виділяють мінімальні, допустимі, критичні та катастрофічні ризики.

За можливістю передбачення і точністю оцінки розрізняють прогнозовані, важко прогнозовані та непрогнозовані чинники ризику [2, 3].

Щодо діяльності підприємств будівельної галузі у спеціальній літературі представлено поділ чинників ризику за фазами інвестиційної діяльності (передінвестиційна фаза, інвестиційна фаза, виробнича (операційна) фаза, експлуатаційна фаза) та за стадіями процесу створення (виробництва) будівельної продукції (стадія розроблення будівельної продукції (проектування); стадія безпосереднього виробництва (будівництва) та стадія реалізації будівельної продукції) [2, 3].

Існують і специфічні чинники ризику, зумовлені характерними особливостями будівництва.

Так, нерухомість та великогабаритність будівель і споруд як кінцевого товару будівництва зумовлюють значну тривалість виробничого циклу, великі терміни окупності інвестицій, повільність обороту капіталу. Це спричиняє складності у пошуку джерел інвестування; можливі затримки у виконанні робіт і зростання кошторисної вартості будівництва впродовж реалізації проектів через зростання вартості ресурсів, інфляційні процеси, помилки, непередбачувані ситуації під час проектування та безпосереднього будівництва об'єктів.

Залежність будівництва від сезонності та природно-кліматичних умов зумовлює нерівномірність у залученні ресурсів у часі, плинність персоналу, можливе зниження якості робіт і збільшення термінів будівництва об'єктів, можливість втрати ділової репутації.

Неоднотипність будівельного виробництва зумовлює потребу в урахуванні специфічних особливостей кожного об'єкта будівництва та зумовлює можливе зростання термінів і вартості будівництва.

Значна небезпека виконуваних будівельних робіт (висотні роботи, роботи у несприятливих природно-кліматичних умовах, роботи зі шкідливими хімічними речовинами та ін.), а також необхідність забезпечення безпечної експлуатації об'єктів будівництва потребують ретельного дотримання норм безпеки під час виконання будівельних робіт та стандартів безпеки будівельних об'єктів.

Взаємозв'язок з підприємствами інших галузей, охоплення широкого кола учасників будівництва зумовлюють можливість збоїв у постачанні необхідних ресурсів і термінів виконання робіт, недотримання встановлених термінів будівництва, фінансові втрати.

Регіональні ризики пов'язані з чинниками інвестиційної привабливості регіонів та виявляються у відмінностях у структурі капіталовкладень і значному розриві у рівнях інвестування між регіонами, що призводить до нерівномірного розвитку будівельного комплексу країни та позначається на економічних показниках конкретних підприємств будівництва [4].

Перелічені причини зумовлюють істотну залежність підприємств будівництва від державної підтримки, яка, незважаючи на істотне збільшення в останні роки, зокрема, шляхом реалізації проекту «Велике будівництво» та запуску державної програми іпотечного кредитування [5], все ж залишається недостатньою для забезпечення прискореного економічного розвитку

національного господарського комплексу. Нестача фінансування часто стає причиною «замороження» об'єктів будівництва та неможливості дотримання проєктованих показників діяльності підприємств.

Змінюваність зовнішнього середовища будівельних підприємств через природні, економічні, політичні чи ринкові чинники також призводить до погіршення економічних показників діяльності цих підприємств. Посилення конкуренції, зростання насиченості ринку будівництва спричиняють зниження ефективності вкладень у підприємства цієї галузі й потребують особливої уваги до маркетингової політики та якості обслуговування споживачів.

Важливими передумовами успішної реалізації проєктів будівельних підприємств є наявність достатнього та збалансованого економічного, інвестиційного та інтелектуального потенціалу. Недостатність або незбалансованість окремих складових потенціалу будівельного підприємства зумовлює відповідні чинники ризику в його діяльності. Наприклад, значний потенціал персоналу за умов використання застарілих основних засобів і технологій або нестачі фінансування чи ін. призводить до погіршення економічних показників діяльності підприємств будівництва.

Зазначені чинники ризику тісно взаємопов'язані між собою та з іншими чинниками ризику, тому можуть взаємно підсилювати дію один одного. Неможливо скласти абсолютно повний перелік чинників ризику через їх змінюваність у часі, невизначеність, недостатність повної та достовірної інформації. Тому слід приділяти увагу основним чинникам ризику, оцінювати їхню небезпеку та приймати обґрунтовані та виважені рішення щодо доцільності реалізації проєктів на підприємствах, що дозволить здійснювати управління ризиком і діяльність підприємств будівництва більш успішно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Серьогіна Н. В., Сосніцька Н. О., Вішня Я. С. Аналіз будівельної галузі України. Проблеми системного підходу в економіці. Випуск № 3 (77). – 1, 2020. – С. 78-84.
2. Верхоглядова Н. І., Турко М. О. Класифікація ризиків та факторів ризиків будівельного підприємства як необхідна умова їх аналізу та ідентифікації. Механізм регулювання економіки, № 4, 2011, С. 93-103.
3. Сєвка В. Г. Ідентифікація підприємницьких ризиків на кожному з етапів будівельного процесу / В. Г. Сєвка, Н. Б. Паліга // Економічний вісник НТУУ «КПІ» : збірник наукових праць. – 2009. – № 6. – С. 154–159.
4. Огляд інвестиційної привабливості житлової нерухомості в регіонах України 2018-2021 (7 міс). URL: <https://www.uvecon.ua/ua/product-oglyad-investitsiyanoi-privablivosti-zhitlovoyi-neruhomosti.html>
5. Мінекономіки: Будівельна галузь продовжує зростати - з початку року на 3,2% : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-budivelna-galuz-prodovzhuye-zrostaty-z-pochatku-roku-na-32> (дата звернення: 21.11.21).

Логвінова Оксана Петрівна, кандидат економічних наук, доцент, викладач економічних дисциплін, Рубіжанський індустріально-педагогічний фаховий коледж, Рубіжне, e-mail: logvinova2017@ukr.net

Logvinova Oksana, candidate of economic sciences, associate professor, teacher of economic disciplines, Rubizhne Industrial Pedagogical Professional College, Rubizhne, e-mail: logvinova2017@ukr.net